

Maica lui Dumnezeu – „Norul de lumină” al creștinilor. Meditație la Paraclisul Maicii Domnului

Drd. Ioan Valentin ISTRATI

Biserica lui Hristos este Trupul Lui tainic, extins în lume, este viața lui Hristos dăruită oamenilor și care preface lumea în rai al lui Dumnezeu. De altfel, fiecare act al Bisericii, deși este săvârșit pentru oameni și utilizează resorturi naturale ale firii create, ne împărtășește din Împărăția veșnică a lui Dumnezeu. Rugăciunea este nu numai „vorbirea cu Dumnezeu”, ci și „starea veacului viitor”, căci bucuria plenară a Împărăției este o liturghie veșnică. Postul este, mai mult decât simpla abținere de la anumite plăceri, o înaintare a zilei a opta în Împărăția lui Dumnezeu, un duhovnicesc monahism al firii și apropiere de starea îngerească a făpturii: „Împărăția lui Dumnezeu nu este mâncare și băutură, ci dreptate, bucurie și pace întru Duhul Sfânt” (Romani 14, 17). De asemenea, Sfânta Liturghie, centrul începător de îndumnezeire al firii omenești prin împărtășire euharistică este realitatea perpetuă a comuniunii cu Dumnezeu și plinătatea (*pleroma*) apropierii de El. Căci într-adevăr, Liturghia este arvună a raiului, iar raiul e o Liturghie veșnică.

Postul Sfintei Învieri a Mântuitorului e un bun prilej de a stăruia asupra înțeleșurilor dumnezeiești cuprinse în rugăciunile Ortodoxiei. Aici, mai mult decât în orice tratat sistematic, vom găsi realitatea îndumnezeirii personale, pe care sfinții au experiat-o și au împărtășit-o ca pe o frântură din ființa lor de har. Rugăciunile pe care le-au scris, în prea plinul iubirii lor de Hristos, conțin acea evidență paradoxală a unirii de negrăit – în sânul aceluiași poem mistic – a înălțimilor de sens „ale gândului smerit” cu adâncul de expresie liturgică a unei firi în care Hristos a devenit totul într-o toată, fără însă a anula persoana și a o dizolva întru Sine, ci a-i plini puterea firească de unire, cu îndumnezeirea prin har.

Ajunul dumnezeieștilor Pătimiri ale lui Hristos presupune pentru adevăratul creștin o răstignire interioară a minții pe Crucea iubirii de Hristos pentru a putea primi Lumina de sens a Învierii Lui.

Paraclisul Maicii Domnului (cel care se găsește la sfârșitul oricărei Psaltiri ortodoxe), „facere a lui Teofan” sau după alte surse „a Fericitului Împărat Chirios Theodor Lascaris”, este o rugăciune care își vedește valorile sale dogmatice și mistice, adică de sărbătorire a unirii cu Hristos. E o realitate iconomică a iubirii lui Hristos și a răspunsului de smerenie pe care Duhul Sfânt îl șoptește în sufletul rugător.

Unul din aspectele fundamentale ale acestui poem închinat Maicii Domnului este modul în care relația de comuniune dintre om și Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu ia chipul plin de smerenie al cererii și bucuria mulțumitoare a darului primit. Este acea tensiune de har între „simțirea” duhovnicească a raiului și așteptarea plinătății de care nu suntem vrednici, cununia dintre dar și dăruire, efortul de a primi ceea ce ai deja și te definește (căci nu este o limită a unirii cu Hristos), și neîncetatul urcuș spre înviere. Ca o coordonată stilistică, observăm o apropiere plină de delicatețe dintre dispoziția interioară a sfântului autor și stihiiile acestei lumi. La o primă analiză, putem afirma că sunt comparații ale vieții umane cu materia creată de Dumnezeu. În realitate este mult mai mult decât atât. Apa primită ca icoană a morții sau vieții, focul cu strălucirea și dogoarea lui, pământul ca plămădă a mâinilor lui Dumnezeu la crearea omului, lumina ca veșmânt de slavă al firii, toate acestea nu sunt doar moduri de exprimare a unor trăiri, ci chipuri ale unei uniri de maximă intimitate cu firea creată, responsabilitatea omului față de întreaga fire, datoria lui de a uni în sine toată făptura pentru a o oferi lui Dumnezeu, vocația naturii de-a se umaniza și dorul ei după libertatea mării fiilor lui Dumnezeu. Trăirile de rugăciune ale sfântului, actualizate în viața fiecărui rugător, dezvăluie gândul lui Dumnezeu față de natură și datoria omului de a îmbiserici întreaga fire.

În cântarea „Dumnezeu este Domnul și S-a arătat nouă, bine este cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului” înțelegem evidența prezenței lui Dumnezeu întru noi și din acest moment toată rugăciunea este doar mărturia plină de smerenie a Întrupării Sale. Rugăciunea se vedește ca taină a voii lui Dumnezeu în om, căci după spusele Sfântului Maxim Mărturisitorul: „Dumnezeu voiește ca în toți și în toate să realizeze taina Întrupării Sale”, adică a prezenței lui Dumnezeu în om.

În parcurgerea progresivă a Paraclisului, observăm cum apa și focul sunt stihiiile fundamentale ale acestei tensiuni de lumină. Omul ce suferă în acest veac de stricăciune este plin de dorirea lui Hristos: „Sufletul meu ca un pământ însetoșat” (Ps. 142).

Psalmul pocăinței „Miluiește-mă, Dumnezeule” vine să confirme apropierea umanității de Cer prin pocăință, dar și de Maica sa, pământul¹, prin realizarea firescului său de rugăciune închinată lui Dumnezeu. Mijloacele harului iau întotdeauna chipuri văzute pentru a se împărtăși celor ce vor să vadă în ele iubirea Celui nevăzut. Astfel, creștinul cel ce se întoarce la Hristos, prin Taina Pocăinței, se curățește prin lacrimile sale și ale Duhului Sfânt „care se roagă pentru noi cu suspine negrăite” (Rom. 8, 26). „Stropi-mă-vei cu isop și mă vei curăți, spăla-mă-vei și mai vârtos decât zăpada mă vei albi.” (Psalmul 50).

Această „metanoia” – întoarcere la Hristos – este o minune a iubirii lui Dumnezeu. El poartă pe mâinile Sale pe cei ce-I slujesc și-i ferește de înecarea în marea patimilor acestei vieți, ca oarecând pe poporul Său iubit pe care l-a botezat în foc și în apă la Marea Roșie, icoană a Botezului primit prin Crucea și prin Sângele cel dumnezeiesc al lui Hristos: „Pe Faraon cel ce se purta în car l-a

¹ „De maica sa, pământul, tot cel ce se duce, iarăși se va încheia, a lua chin sau daruri pentru ceea ce a făcut în viață” (Antifon al Utreniei, glas II).

confundat toiagul lui Moise cel ce a făcut minuni de demult în chipul Crucii, lovind și despărțind marea, și pe Israel cel ce mergea pedestru l-a mântuit, pe cel ce cânta cântare lui Dumnezeu”².

Urmează o adevărată revărsare a stihilor în mărturisirea celui ce se roagă, căci necazul și suferința sunt vremea rea a acestei vieți în așteptarea limanului lui Dumnezeu: „Valurile necazurilor tulbură smeritul meu suflet și norii primejdiilor acopăr inima mea, Mireasă a lui Dumnezeu. Ci, ca ceea ce ai născut Lumina cea dumnezeiască și veșnică, strălucește-mi și mie Lumina cea înveselitoare”³. Prin apele cele grele de purtat ale primejdiei, pocăința cu lacrimi găsește o cale, calea lui Hristos: „Spre acoperământul tău cu tot sufletul am alergat, și genunchii mi-i plec, Stăpână, și plâng și suspin: să nu mă treci cu vederea pe mine ticălosul, ceea ce ești scăparea creștinilor”⁴. Starea de pocăință se accentuează prin rugăciune fierbinte și sufletul cere ajutorul Miresei lui Dumnezeu, ca oarecând Petru care se afunda din pricina puținii sale credințe: „Viscolul primejdiilor mă viscolește și întreitele valuri ale necazurilor mă îneacă. Ci, grăbindu-te, dă-mi mână de ajutor, sprijinitor și ocrotitor mea cea fierbinte”⁵.

Prea Sfânta Fecioară este „izvorul milei și lumii scăpare”⁶, căci prin ea se revărsă iubirea de oameni a lui Hristos Dumnezeu, Cel Ce S-a făcut prunc omnesc pentru a dărui roua cea de har a înfierii:

„Râul cel dulce al milei tale, Preacurată, care rouează cu bogate daruri prea ticălosul meu suflet cel ce se pârjolește în cuptorul primejdiilor și al necazurilor, îl măresc și îl propovăduiesc și alerg la acoperământul tău, miluiește-mă”⁷.

Omul pelerin spre Dumnezeu caută în osteneala sa pe drumul acestui veac izvorul de viață al lui Dumnezeu, adică Sfânta Biserică și îndurările Maicii sunt ca o apă de mântuire peste sufletul cel însetat: „Cum voi putea spune după vrednicie nenumăratele tale îndurări, Stăpână, care ca o apă ai înviorat sufletul meu cel prea necăjit?”⁸.

Viața în Biserică este pregătirea de rai a omului și ajutorul Maicii Stăpânului este ca iubirea maicii pentru prunc, căci prin venirea Sa la noi, am primit cu Hristos binecuvântarea aceluiași Părinte ceresc și iubirea smerită a aceleiași mame aleasă dintre noi, spre a fi Maică a lui Hristos și a Bisericii: „Mângâiere întru necazuri te știu și bolilor doctor te cunosc și sfărâmare cu totul a morții și râu de viață nedeșertat și celor ce aleargă la tine, grabnică și iute folositoare”⁹.

Duhul Sfânt este sursa de apă vie pe care Mântuitorul Hristos a dăruit-o lumii și din care se împărtășesc toți cei ce-L iubesc cu iubirea Lui. Această apă a vieții se dăruiește prin rugăciunile fierbinți ale aceleia care L-a purtat în brațele sale pe

² Cântarea 1, *Paraclisul Maicii Domnului*.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Cântarea a 3-a, *ibidem*.

⁶ Sedea la glas II, *Paraclis*.

⁷ Cântarea a 4-a.

⁸ Cântarea a 5-a.

⁹ Cântarea a 6-a.

Mântuitorul tuturor: „Nu ascund adâncul milei tale, nici izvorul minunilor celor nenumărate, și nici fântâna cea pururea curgătoare a milostivirii tale celei către mine, Stăpână. Ci tuturor le mărturisesc și le strig, le propovăduiesc și le vestesc”¹⁰. Comuniunea de rugăciune dintre noi și Maica lui Dumnezeu este izvor de misiune creștină și de încredințare a tuturor de prezența în har printre noi a sfinților lui Dumnezeu.

Pentru a scăpa de povara păcatelor și strâmtorarea cea de multe feluri a patimilor, sufletul cere ajutorul Maicii Domnului care tămăduiește rănila cele grele ale firii noastre omenești prin rugăciune: „Înconjuratu-m-au valurile vieții precum albinele înconjură fagurele, Fecioară, și cuprinzând inima mea, o rănesc cu săgețile necazurilor. Ci, fii mie ajutorătoare și ocrotitoare și izbăvitoare, Preacurată!”¹¹.

În ajutorul chemărilor la pocăință, sfântul autor aduce pilda cea dumnezeiască a minunilor ce s-au săvârșit în Babilon cu tinerii cei cinstitori de Dumnezeu, care, în curăția lor, au fost înainte văzători ai revărsării de viață a Duhului Sfânt, care stinge cu har arderile firii cele păcătoase și rouează viața celor ce au primit îndrăzneala lui Hristos de a birui lumea: „Tinerii evrei cu îndrăzneală au călcat în picioare văpaia cuptorului și focul în rouă l-au schimbat, cântând: Bine ești cuvântat, Doamne Dumnezeule, în veci”¹².

Chemarea Sfintei Născătoare de Dumnezeu „Întru furtuni să te aflu pe tine liman” ne încredințează de starea de provizorat a lumii și de faptul că singura scăpare este „Pământul cel roditor de adâncime” – Maica lui Hristos, profunzimea de sens a făpturilor și Calea celor ce sădesc în firea lor mireasma Trupului Lui cel de viață purtător.

Stihia cea arzătoare a focului este semn pe pământ al lucrării dumnezeiești a Duhului Sfânt și a prezenței în noi a veșniciei care se dobândește prin stăruință, așa cum focul stăruie asupra a ceea ce are de mistuit. Rugul care ardea și nu se mistuia din viziunea lui Moise este și chip tainic al îndumnezeirii în care a intrat Maica Fecioară a lui Dumnezeu și în care suntem chemați a intra, acolo unde iubirea de Hristos nu are sfârșit și mistuirea este semn al unei veșnice doriri¹³ de aprofundare a comuniunii: „Pe Dumnezeu Cel ce S-a preaslăvit în muntele cel sfânt și în rug a arătat lui Moise taina pururea Fecioarei, laudați-L și-L preainălțați întru toți vecii”¹⁴.

Mijlocitoare pentru noi, Sfânta Maică primește cererile cele de rugăciune ale credincioșilor și apleacă spre feciorie duhovnicească (adică spre fidelitate înnoitoare și curăție interioară) sufletele celor ce se întorc, dăruindu-le în același timp darul rodirii de fapte bune și slava iubirii lui Hristos. „Adâncul cel neurmat al minunilor”¹⁵ este modul acestei apropieri de Fiul lui Dumnezeu, prin cea care a primit să-L nască pe acest pământ. Minunea nu are neapărat circumstanțele

¹⁰ Cântarea a 6-a.

¹¹ Cântarea a 7-a.

¹² Cântarea a 7-a.

¹³ „A-L găsi (pe Hristos n.n.) este a nu înceta niciodată să-L dorești”.

¹⁴ Cântarea a 8-a.

¹⁵ Cântarea a 9-a.

spectaculosului, ci este această discretă tandrețe și perpetuă revărsare de har în rugăciune. „Biserică sfințită și rai cuvântător”¹⁶, Maica Domnului împlinește întru sine vocația de mântuire a întregii umanități și veghează la binele celor ce-L iubesc pe Fiul ei: „O prealăudate nor, Maica lui Dumnezeu, pe cei ce se luptă cu noi surpă-i cu dreapta ta cea stăpânitoare și atotputernică”¹⁷.

Paraclisul Maicii Domnului este mai mult decât expresia rituală sau bogăția de sensuri prezentă în el, o rugăciune, care se interiorizează în firea umană făcând-o izvor de rugăciune. De aceea valoarea lui constă în chip esențial în acest flux de har pe care îl intermediază credinciosului rugător. Meditația noastră nu are darul nici de a explica conținutul acestei rugăciuni (care este de o simplitate ce pătrunde până la intrările firii), nici de a aprofunda rodul unei vieți de rugăciune (ceea ce nu ne este cu putință), ci de a semnala celor ce nu au avut această hrană pentru suflet o mică parte din puterea ei de har și de cuvânt, și de a îndemna la o cât mai statornică adâncire în spiritualitatea rugăciunii. Într-un veac mișcător și în care noutatea este punctul de convergență a vieții omului, Biserica lui Hristos ne deschide calea spre o Lumină de o noutate și o prospețime duhovnicească care, neschimbându-se, schimbă firea celor ce se împărtășesc din ea, prefăcându-o cu Duhul Cel Sfânt.

Paraclisul Maicii Domnului nu este numai orizont de rugăciune a sute de generații de fii ai lui Dumnezeu și izvor de lacrimi de pocăință, ci și ușă de îmbisericire a firii omenești și a întregii lumi în Hristos.

¹⁶ Axion la Sfânta Liturghie a Sfântului Vasile cel Mare.

¹⁷ Catavasia la Cântarea a 9-a.

The Mother of God – the „Cloud of Light” for all the Christian people

Meditation for *Paracleisis* (Hymn of the Mother of God)

In this study, the author analyzes one of the most important among the daily prayers of the Orthodox Church, the Paracletes of the Mother of God.

Among the metaphors used in this prayer, the water related ones are significant for the economy of salvation. In this sense, the human life is like a travel on the tormented sea of the world, and the Church is the ship that leads us toward the shore of the Kingdom of God. Christ is the Sailor and Mary, the Mother of God is the guidance, the Helper, the one that listen to our prayers. The great importance of the liturgical metaphors is shown, expressing the diversity and the living beauty of the Orthodox worship.